

11-ik szám. Március 14. 1867.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja : 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1867.
NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
M. AKAD. NYOMDÁBENÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Pulszky Teréz.“ *Sz. ívl.* — „Egy embergyülő-
lönek.“ (Költ.) *Torkos Lászlótól.* — „A zivataros napokból.“
— „A párisi világkiállítás.“ *B. J. ívl.* — „Farsank a csik:
székelyeknél.“ *Tivaytól.* — „Az oláhok délkeleti Magyaror-
szágon.“ *Ember Györgytől.* — „Török temetők és temetési
szertartások.“ *Tonács Mihálytól.* — „A tűz hasznáról.“ *L.
M. ívl.* — „Egy hét története.“ *Vadnai Károlytól.* — „Ve-

gyes közlemények.“ — „Ujdonságok.“ — „Szerkesztői
üzenetek.“

Képek: „Pulszky Ferencné.“ — „Az ideai világtárlati pa-
lota Párisban.“ — „A független s felelős magyar miniszte-
rium.“ (Rajz. *Hasko.*) — „Csallóközi aranyosó.“ — „Kép-
talány.“

Ujdonságok.

— A „Hazánk s Külföld“, a mostani számon
kezdve ezentúl mindig esütörtökön jelenik meg;
vasárnaponként (ápril elejétől) testvérlapja, a
„Heti Posta.“

— A „Heti póstának“, a „Hazánk“ politikai
tartalmu testvérlapjának mutatványivét mai szá-
munkhoz mellékelve veszik t. olvasóink, s annak
iránya, tartalmassága, valamint *rendkívüli olcsósá-
ga* remelnünk engedi, hogy mind előfizetőink ré-
széről nyerünk rá megrendelést, (igy 2 fr. 50 krért
1/2 évre két lapot kapnak,) mind pedig — a mire
különösen kérjük minden olvasónkat — szivesek
lesznek azt oly helyeken megösmertetni és aján-
lani, hol eddig a napilapok drágább volta miatt
politikai ujságot nem tarthattak.

—v— (*Felelős miniszteriumunknak.*) oly arckép-
csarnokát közli mai számunk, melyet — az arckép-
pek hűségét és diszes rajzát tekintve — még
egyetlen lap sem adott, s tekintve e kép költ-
séges voltát — nem is igen fog adni. A miniszte-
rium tagjairól a „Heti posta“ tárcája közöl egyik
kitünő írónktól ismertetést.

* (*A magyar orvosok és természetvizsgálók*) ez
évi gyűlése Rimaszombatban lesz, következő rend-
ben: aug. 9—11-dike a beiratások napjai, 11-kén
este tartják meg az ismerkedési estélyt, 12-kén a
megnyitó közgyűlést, 13—14-én szakülések. 15-én
kirándulás a vidékre. 16-kán szakülés, 18-kén a
bezáró közgyűlés; 18-kán kezdődnek a kirándu-
lások az aggteleki barlangba és Rozsnyóra; 19-én
kirándulás Rozsnyó vidékére, este pedig Dobsi-
nára; 20-án Dobsina vidékére és 21-kén Pohorel-
lára és Murányba.

—v— (*Időszaki sajtónk legbecsesb terménye*) az
évenként tíz füzetben megjelenő, s Csengery An-
tal által szerkesztett „Budapesti Szemle“ ez idei
folyamának első füzete megjelent, s mig alkalmi-
lag becses cikkeiből némi mutatványt közölnénk,
addig is adjuk ép oly változatos, mint gazdag tar-
talmát. Az első cikk *Szentkirályi Mórtól*: „Eszme-
töredékek a vármegyék rendezéséről“, mely tár-
gyánál fogva most időszerű is; aztán *Szabó József*
azon pompás könyvet ismerteti, mely „Tokaj-
hegyaljai album“ címmel közelebb jelent meg
Ernich kiállításában, s mely mig több nyelven írt
szövegében hazánk egyik nevezetes részét több
szempontból ismerteti meg a külfölddel, más részt
mint diszes nyomdai mű (ára 30 ft.) a párisi vilá-
gtárlaton is megjelenend. *Erdélyi János* „Pályák
és pálmák“ címmel irodalmunk fejlődésének s
nemzeti irányu haladásának mesteri kézzel cse-
telt képét adja, s ezt *Szász Károlynak* Boissier után
írt „Vidéki élet a római császárság alatt“ cikke

követi, melyet mindenki érdekeltséggel fog ol-
vasni, a ki a „Hazánk“ 1865-diki folyamában a
Pempéiről közölt hosszabb dolgozatban gyönyör-
ködött. A nagyobb önálló cikkek sorát Weninger
értekezésének egy része zárja be az angol adó-
rendszeréről, s aztán jön az „Irodalmi szemle“ több
cikke, melyek közül sir Bowring „Petőfi fordítása“
ismertetését említjük. Sir Bowring arcképet s élet-
íratát a „Hazánk“ nem igen régen hozta, s akkor
nemzetünk iránti érdemeit is kiemeltük; a „Buda-
pesti Szemle“ben ismertetett fordításából meggyő-
ződöttünk, hogy sir Bowringnak nemzetünk irányá-
bani érzelmei igen jók lehetnek, azonban fordí-
tásai — igen rosszak. — Végül megemlítjük, hogy
a „Szemle“ évenként 10 vastag füzetben jelenik
meg s arra 10 ftjával Ráthhoz vagy Csengery
Antalhoz (Sándorutca 17.) intézendő levelekben
fizethetni elő.

—v— („Párisból“) címmel Asbóth Jánostól
egy kötetben igen kedves olvasmány jelent meg,
mely „rokoni szeretettel Asbóth Sándor észak-
amerikai tábornoknak és meghatalmazott minisz-
ternek az argentiniai körtársaságnál,“ van ajánlva.
Asbóth János nevét, ki ugyan csak pár év előtt lé-
pett föl irodalmunkban, a lapokban megjelent
közleményei és „Egy bolyongó tárcájából“ című
kétkötetes művei után előnyösebben ismeri kö-
zönségünk, mint némely ugynevezett, de érdeme-
set alig nyújtott veteránt. Szerző eddigi művei
utazásainak — s gondos tanulmányainak ered-
ményei; hanem a most nagyon divatos, gőzerővel
írt és sebtén vázolt „uti képektől“ annyiban elüt-
nek, hogy ő valóságos életképeket, nép- és hely-
rajzokat igyekszik eléállítani. Az első és utóbbi
közt a különbség olyan, mint a sebesen robogó
kocsiból tekintett s azért tengelye körül forogni
látásó és elmosódó táj, meg a szobánk falán füg-
gő kép közt, melyet nyugodtan szemlélhetünk, s
mely ép azért maradandóbb benyomást gyakorol.
Asbóth tollából e lapok nemrég közlék „Egy német
város“ s aztán „Heidelbergra“ rajzait, melyekből
az olvasó a „Párisból“ című könyv kellemes,
élénk és sokszor költői magasságig emelkedő elő-
adására is következtethet.

* (*A magyar gőzhajótársaság*) már a legköze-
lebbi napok valamelyikén megkezdí szállításait.
Egyik hajója, a „Buda-Pest“ egészen kész és azom-
baton próbautat tettek vele Duna-Kesztiig. Igen
diszes hajó ez, kényelmesen butorozva és célsze-
rűen berendezve, A hajó legkevesébbé sem ráz, s
gépe oly kitünő, hogy semmi zajt nem okoz. A
másik hajó („Fiume“ nevű) e napokban szintén
készén lesz.

Harmadik évi folyam.

11. szám.

Martius 14. 1867.

Pulszky Teréz.

Az, kinek arcképét olvasóinknak itt bemutatjuk, életének csak kis részét tölté ez országban, s mégis e hazának egyik leghűbb, leglelkesebb, legkitünőbb nője volt.

Pulszky Ferenc nevének nevét nálunk mindig a legnagyobb tisztelettel említek; e tisztelet önkénytelen kifolyása volt azon elismerésnek, melylyel e nő iránt a távol külföld országai is viseltettek; közönségünk azonban itthon nem igen ismerte e magasztalás okait, mert azok elsorolása a magyar sajtó számára az osztrák kormányok ideje alatt tiltva volt.

Most már e nemes hölgynek csak sirjára tehetjük le hódolatunk adóját, azon sirra, mely viszontagságteljes pályája után a honává lett magyar földben nyílt meg számára.

Pulszky Teréz, családi nevén Walther Teréz, 1819-

ben született. Atyja bécsi bankár volt, ki a fényes szellemi tulajdonokkal bíró gyermeket a legnagyobb gondnal s vagyonához mért módon neveltette, s ki maga is ritka műveltséggel bírván

nyílt házában maga köré gyűjtötte az akkori zenevilág legelső hőseit, a művészi és politikai tekintélyeket. Hogy ily társaságoknak a gazdagelméjű és kedélyű leány szellemi fejlődésére nézve nagy befolyással kellett lenniök, természetes. — E kiváló házat az akkor, publicistai dolgozatai s leginkább külföldi lapokban közlött levelezései által már igen feltűnt Pulszky Ferenc is látogatta vendégképen; itt ösmerekedett meg azzal,

Pulszky Ferencné.

RUSZ K.

kit a végzet házi boldogsága társaul s száműzetésben való bujdosása hű kísérelőjeül, lelke erejének föntartójaul, két világrészben ösmert és szerepelt neve osztályosaul rendelt.

Pulszkyné férjét Magyarországra kísérvén, egész lélekkel iparkodott új hazája méltó és elsőrendű leányává lenni, s hogy azt igaz szívből szerethesse, iparkodott mind multja, mind jelenére nézve megismerni. S valóban, e ritkaeszű nőismerte és szerette is e hazát annyira, hogy nálánál jobb leánya bárki más is alig lehetett. Férje oldala mellett megismerkedett mindazon elsőrendű szereplőinkkel, kik 1848 előtt nemzeti haladásunk, alkotmányos fejlődésünk legfőbb tényezői valának, s később, a viharosabb korszak eseményei közt, ő is ügyünk mellett, egy kiváló nő teljes eszélyével működött.

1849. végén, mialatt férje már mint száműzött tartózkodott Londonban, Pulszkyné a hazában bujdosott, s hogy minden veszély nélkül juthatott külföldre, ezt egy ép oly bátor, mint derék nőnek: Emich Gusztávnénak köszönheti, ki álnév alatt utlevelet szerzett számára s vele együtt utazott.

Irodalmi munkássága külföldön kezdődött s e tekintetben szellemesen irt s tágas ismeretekről tanuskodó művei nagy szolgálatot tettek arra nézve, hogy irodalmunk, régibb s újabb történetünk és politikai viszonyaink az idegen nemzetek tudomására jussanak. 1849-ben jelent meg tőle két kötetben „The Memoirs of one Hungarian Lady's,“ (Egy magyar hölgy emlékiratai,) mely Angliában nagy figyelmet gerjesztett s melyet tudta nélkül csakamar németre is lefordítának, mit gyorsan követett tőle az orosz Lermontoff egy nagy művének fordítása. 1850-ben három kötet jelent meg „Tales and Traditions of Hungary“ (Mesék és hagyományok Magyarországból) cím alatt, melyeknek elseje magyar népmondákat s Petőfi „János vitézét“ tartalmazza, az utóbbi pedig „A magyar jakobinusok“ című történeti regényt; az első kötetet Pulszkyné irta, s az bővitve németül is megjelent „Sagen und Erzählungen“ címmel két kötetben. A „Jakobinusok“ (magyarban 1861-ben jelent meg) Pulszky Ferenc műve.

Midőn Kossuth kiutahiai bellebbeztetéséből kiszabadulva Angliába, s onnan Amerikába ment, oda őt Pulszkyval neje is követte, s Pulszkyné ez utjának eredménye az 1852. végén megjelent „Red, Black and White“ (veres, fekete és fehér — t. i. indus, néger és európai) című munka lön, melyben leginkább az amerikai politikai és népszínezetet jellemző viszonyokkal foglalkozik; irt ő ezenkívül még folyóiratokba, lapokba, s egyéb vállalatokba, s Angliában, nol pedig számos jeles nőíróval kellett versenyeznie, oly kitünő méltánylatot vivott ki, hogy háza tudósok, diplomaták, művészek és politikusok gyűlhelye lett.

Angolhoni irodalmi működését „Christmas plays from Children“ (Karácsonyi tréfák gyermekek számára) munkájával fejezte be, s imen családjával 1860 közepén Olaszországba költözött át, hol három évig Turinban, s aztán másik háromig Firenzében tartózkodott. Teljesen birván a magyar, német, francia, angol és olasz nyelveket, itt ez utóbbin kezdett működni, hol mint kiváló zene-művész és műtész tünt fel, s hol háza ismét a kitünőbb művészek és művészet esarnoka lett. Itt jelent meg a Pulszky Ferenc, neje és Ágost fiuk által irt, s később magyarra is fordított „Regekönyv“ s abban Pulszkynétől az „Amieri Ginevra“ című rege, mely a Firenzében 1348-ban dühöngött kholera eseményeiből hoz egy képet, mely fekete rémnek ő itthon esett áldozatává, mult évi szeptember 5-dikén, kevés hónappal később, hogy a család addig elkobzott javait visszanyerte, s hogy kegyelmet kapott a hazájába visszatérésre, hol gyermekei nevelését magyar szellemben befejezni, s azokat önmagához hasonló fenkölt lelkűekké tenni igyekezett.

Pulszkynének, az önfeláldozó nőnek, a legnemesb anyának, a kiváló szellemű asszonynak, a nemzete jobbléteért buzgólkodó honleánynak neve köztünk, kortársai közt szeretettől övezve él, s fenn fogják azt tartani évkönyveink s irodalomtörténetünk.

Sz.

Egy embergyűlölőnek.

Szemed csak üszke régi tűznek,
Redős, mogorva homlokod,
A mosoly ajkad alig éri,
Már fagyos gúnynyá változott.
Méreg s epével telt szivedből
Elszállt a hit s a bizalom; —
Szegény, eltévedt ifju! — szánlak,
De nincs számodra vigaszom.

Gyűlölsz mindenkit: férfit, asszonyt,
Ifjut és aggot egyaránt,
„Barátot érdek köt baráthoz,
Vad kéj hevíti a leányt!“
Hazudsz! — sötét, bús nézetiddel
Csak szennyes vágyid leplezed;
Magad sem vagy jobb, mint a többi,
Benned van éj, nem körüléd.

Üzd el, mely erőd elzibbasztja :
 A bánat tompa mámorát,
 Harcolj a jóért s igazságért
 Míg isten hozzá életet ad ;
 Meglásd, a hitnek égi fénye,
 Mely most kerüli szívedet
 Elúzi lelked rideg éjét
 S lehozza néked az eget.

Ébredj fel zordon álmaidból,
 Nézz a világba szabadon,
 Feltámad hited az erényben,
 Ha magad jársz a jó uton.
 Egy szép erényed, az alázat,
 Azt fogja sugni majd neked :
 Ha te tudsz hinni és szeretni,
 Van más is, a ki hisz s szeret.

Torkos László.

A zivataros napokból.

(Elbeszélések egy német szemtanutól.)

1849-be az, akkori Debrecenbe lépünk vissza. Debrecen neve ma a külföldi lapoknak legfőlebb piaci tudósításaiban fordul elő; akkor egész Európa teljes tisztelettel szólott róla s feszülten leste az ott készülődő eseményeket. Bizonyos ideig Debrecen ép oly gyakran emlegették, mint Párist, Londont, Bécsot vagy Szt. Pétervárt. Tudta a világ, hogy keblében ugy működnek, mint valamely vulkán műhelyében s napról napra várta a titkoszerű működés eredményét. Hogy azonban milyen a debreceni élet, mily színezete van az ottani sürgős forgásnak, erről sem az osztrák, sem a távolabbi lapok nem bírtak tudósításokat adni, mert a kálomista Rómát emberek és vizek kettős sánca övezte. Lehetett gyanítani a kitörést, azonban nem lőn megengedve avatlan szemeknek azon elemeket kutatniok, melyek a kitörést eszközölni fogják.

Maga a város és környéke, nem magyar emberre nézve, mi érdekest sem nyújtott s az idegen utazó kíváncsiságát alig volt képes itt eddigelé valami fölgerjeszteni.

Azon időben tudvalevőleg a Tisza képezett hártárt a magyar és az osztrák sereg között. Erdély *Bem* kezei közt volt; a Tisza jobb partján s a Duna vidéke déli részein egyes kisebb ütközetekben folyt a harc; azonban Szegeden, Debrecenben s Nagy-Váradon a béke nyugodtsága honolt a küszöbön levő viharokat megelőző zugás mellett.

1849. elején csak nagy ügygyel-bajjal lehetett a magyar kormány székhelyéig jutni. Ha az utas a Tiszán átkelt, de sőt még a Tiszán inneni föld azon helyein is, hol nem valának osztrák csapatok, a világ legpompásabban szervezett rendőri államában találta magát. Még a gatyás paraszt is konstablerré lett, nem parancsszóra, hanem csak saját ösztönéből s ugyancsak örködött, hogy egyetlen gyanus lélek se közeledhessék Debrecenhez. Tulajdonképi rendőröket sehol sem lehetett látni, azonban minden csárdánál, minden faluban ott volt a kaszákkal fegyverzett csoport, mely kérlelhetlen sziggorral vitte a rendőrök szerepét.

Az utastól minden lépten nyomon előkérték utlevelét, s a kaszások szorgosan meg is vizsgálák azt; tudnivaló, hogy azon vidék magyar földművesei közt ritka az, a ki ne tudna olvasni. Jaj volt annak, a ki nem az ország valamely tekintélye által aláírt vagy gyanus iratokkal volt ellátva; ezt irgalom nélkül föltartóztatták, elzárták s örülhetett, ha egyéb baja nem esett.

Az Alföld beláthatlan rónáin a kémek nem találhattak titkos utakat, ha a puszták lakói fejükbe vették, hogy tudtok nélkül vidékükön még madár sem repülhet keresztül észrevétlenül. Ha itt a spion nem kerül az egyik ör kezébe, bizonyára belé jut a másíknak kelepcejébe, s ha nem veszi őt észre a férj, bizonyára meglátja az aszszony vagy a gyermek; ha pedig éjjel vagy ködös időben igyekeznek keresztüllopózni, akkor rajta rohannak az örvös komondorok, melyek nemcsak afféle rókával, de farkasokkal is elbánnak.

Még a honvéd tiszti egyenruha s a magyar nyelv tudása sem igen ámithatta el ezen szemfüles, bundás, ködmenes rendőröket, s a kinek nem volt kellő utleve, meg kellett benne nyugodnia, hogy kaszások őrizete alatt kisérjék be Debrecenbe. Azon idegenek, kik a szomszéd tartományokból életveszély közt, titkos utakon jövének be, hogy szolgálatukat Magyarország részére följánlják s kik a porosz és osztrák hatóságok éberségét szerencsésen elkerülték; az ilyek az improvizált és messzeszétágazó paraszt-kordonokban mindig akadályba ütköztek s némelyikük csak sok baj után érkezhett utazása céljához.

Debrecennek 1848-ig mintegy 80,000 lakosa lehetett, 1849 elején azonban mintegy 140,000 lélek tanyázott benne: részint menekült pesti családok, kik az osztrákok első bevonulásakor a magyar kormányt ide kísérték, részint külföldiek a világ minden tájáról, kik ezen főtoborzó helyre gyülekezének; részint képviselők s a különböző miniszteriumok hivatalnokai, s végre minden időben egyremásra 20,000 honvéd, kiket Debrecen-

ben ruháztak és fegyvereztek föl, gyakoroltak és osztottak be zászlóaljukba, s kiket azonnal mások váltottak fel, a mint utrakészek levének.

Ilyetén módon lévén teli zsufolva a város, mindenki úgy fért el benne, a mint tudott. A vendéglők mind el voltak foglalva és az szerencsésnek érezheté magát, a ki nagy pénzért magán-szálláshoz juthatott.

A képviselők szállásairól a város parancsnoksága gondoskodott, valamint a kiválóbb idegenek, magasbrangu katonatisztek, kormánybiztosok és effélék elhelyezéséről is.

A kit hivatala vagy [szorgos ügye nem kötött Debrecenhez, az ekkor nem igen maradt itt hosszabb ideig. A drágaság borzasztó volt s e mellett a feneketlenül sáros utcák ha vendégmarasztaló sajátságokkal bírtak is, még sem vonzottak. A házak mentében ugyan voltak gyalog járók számára deszkapallók, az utcák közepén azonban tengelyig evickéltek a híg és fekete kásában a négy- vagy ötlovas kömnyü hintók, a bennük ülő urakat és hölgyeket szabadba igyekvén röpteni.

Kossúth Debrecen főutcáján a városházában lakott. Itt csinos lépcsőn az első emeletre s azon tágas előszobába jutott az ember, mely a nap minden órájában tele volt azokkal, kik a kormányzóhoz bebocsáttatni óhajtottak, a mihez azonban ép oly nehéz volt jutni, mint tisztességes lakáshoz. Sokszor két-három napig is kellett várni, míg rá jutott valakire a sor, a mit egyébiránt ezen audientiáknál lelkiösméretesen megtartottak; kivételt csak különösen magasállásu egyének, miniszterek, képviselők, felsőházi tagok, tábornokok, futárok s olyak képezvén, kiknek rendkívül sürgős ügyök vala. Egyébként itt nemesek, katonák és parasztok tarka csoportokban üldögéltek vagy álltak, míg a sorrendben bebocsáttatást nem nyertek.

Kossúthnál az ajtónállóí, vagy ha úgy tetszik: a cerimonia-mesteri tisztet bizonyos *Szóllósy* viselé, a ki sokkal különösebb egyéniség vala, hogysen őt röviden ne ösmertessük.

Ő született magyar s mint közönségesen mondják: kalandor, vagy emberségebb kifejezéssel szólva: született, de homályba veszett genie volt. Ifjúságáról csak annyit tudunk, hogy számára Magyarország nem volt elég tágas. Megfordult Ázsiában, Török- és Görögországban s vándorlásaiban közben megtanult nemcsak minden európai nyelvet, hanem a keletieknek is néhányát magáévá tette. Írt magyarul egy könyvet is török- és muszkaországi utazásairól, s többoldalu tehetségeinek Törökországban oly érvényt birt szerezni, hogy basává nevezték ki, mely méltóságnak hat évig mind saját, mind a porta teljes meglegedésére felelt meg.

Szóllósy az 1848-diki események idején ott hagyta basaságát és genijét a hon szolgálatára ajánlotta fel. Most a kormányzó ajtónállója volt, mint már említettük — s tágas nyelvismeretei igen hasznavehető emberré teték őt, mert *Kossúth* előterme olyan volt, mint a babiloni oszlás; halani lehetett itt a világ minden nyelvét, s valóban csodás vala azon látvány, hogy esődültek ide Debrecenbe minden országi emberek s hogyan tudott az ex-basa mindegyikkel a maga módja szerint társalogni.

Az előcsarnokból két tágas szoba nyílt, melyekben *Kossúth* az idegeneket fogadta el s melyek egyikében titkárai dolgoztak, többek közt a Hajnau által később különös tekintetek miatt teljesen megkegyelmezett *Stuller Ferenc. Csernátont* a kormányzó már elébb Londonba küldötte, *Dióssy* pedig (a harmadik titkár) 1849. novemberében nagy veszélyek között jutott ki Angliába.

Kossúth öltözete egyszerű, franciaszabásu fekete kabátból, hasonló színű pantallónból és fehér mellényből állott s nagy inggallérja egészen ki volt hajtva. Ha kiment, magyar kalapot tett fejére. Nemzeti öltözetben csak ünnepélyes alkalmakkor jelent meg.

(Folyt. köv.)

A párisi világkiállítás.

— P á r i s, márc. 11-kén, 1867. —

(A Mars-mező. — A kiállítási palota berendezése. — Kör- és sugár-utcák. — Az osztrák s a magyar helyiség. — Avenu de Hongrie. — A park csodái. — Magyar konyha, magyar csárda, magyar pince. — Mit állítanak ki az osztrákok? — Éjék a kiállítás idején. — A Szajnapart látványai. — Kutyaállítás és nemzetközi regatta. — Világtárlat dolgozó munkásokból. — Lesz-e Párisban miskolci csizmadia?)

Egy-két hét múlva már megnyílik azon óriási kiállítási palota és parkja, mely műveiben az ember haladásának, műveltségének, vágyainak, s

valljuk be: egyszersmind hiúságának is tükröz. Állítottak-e az ó-korban oltárt az ipar isteneinek? nem tudom; Párisban azonban az ujkor ezen egyik

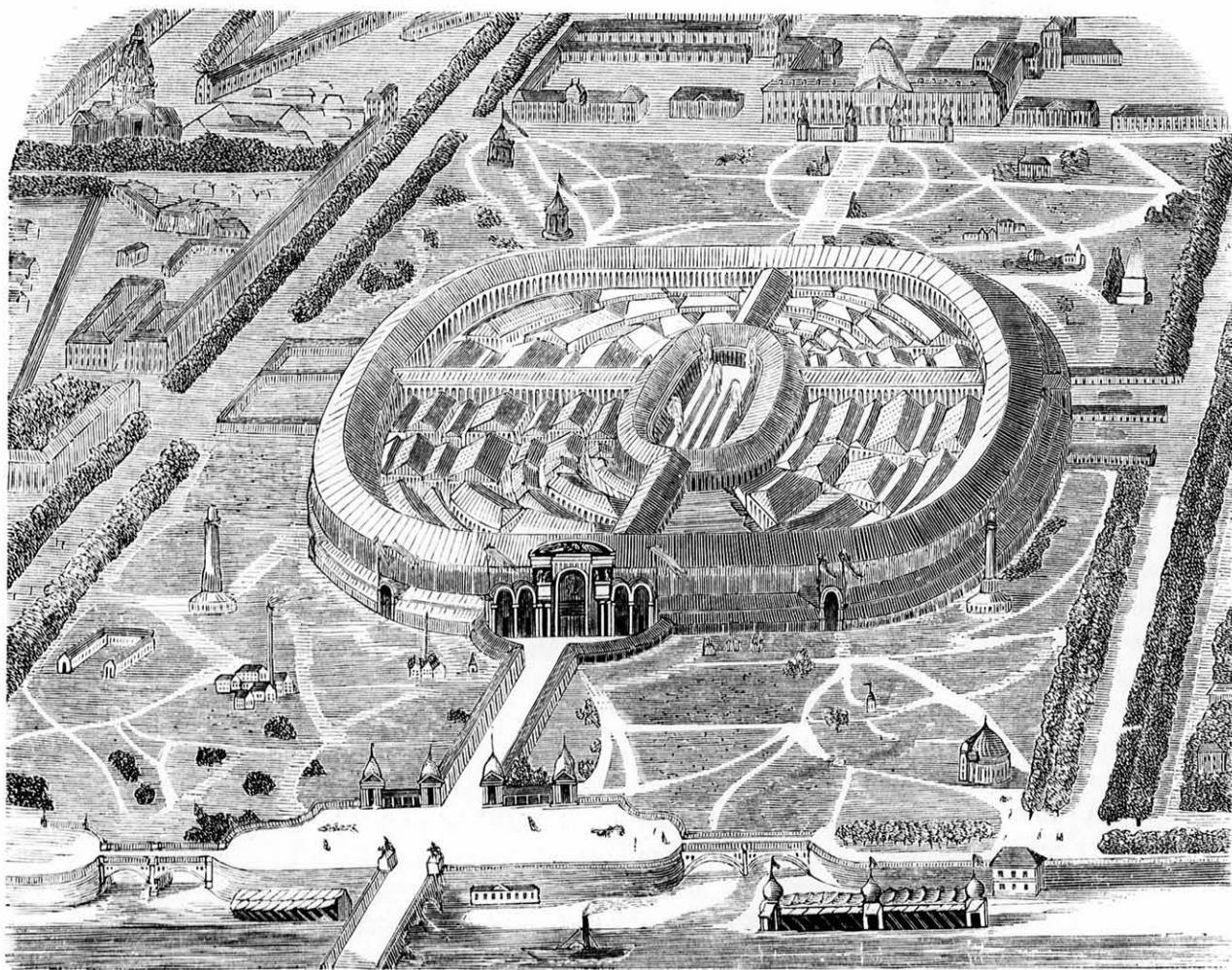
leg hatalmasb istenének temploma majdnem egészen kész, melybe a világ minden részéről mintegy husz millió zarándokot várnak, tehát többet, mint a mennyi Magyarország és kapcsolt részeinek összes lakossága, aprajával, öregével együtt.

Mínthogy hazánkból is számosan készülnek ez alkalommal a világ modern Babilonjába (mely aprilis elejétől októberig csakugyan a szó szoros értelmében az lesz,) talán némi szolgálatot tesznek t. szerkesztő ur olvasóinak, ha előlegesen is ösmertetem e palotát, rövid vázlatokban.

Ezen középponttól futnak ki a palota körutcait keresztben átmetsző utcák, mintegy sugarakat képezve, úgy, hogy a kiállítás összes helyiségei óriási pókhálóhoz hasonlítanak.

Körutca összesen tíz van, s ezekben helyezik el a 95 osztályba sorozott kiállítási tárgyakat; a középkörből sugáralakban kifutó utcák pedig egyik nemzet vagy ország helyiségét a másikáétól választják el.

Ha például valamely műasztalos különösen a butorokat óhajtja tanulmányozni, ez a harmadik

Az idei világtárlati palota Párisban.

Maga a kiállítási palota tojásdad kör alakjában a híres Mars-téren épült, azon helyen, hol eddig a hadisten és külföldi koronásfők tiszteletére katonai szemléket szoktak tartani; körötte az egész Mars-mező pompás parkká van átalakítva, s az egész, valamint a Szajna legközelebbi partjai is be vannak kerítve.

A kiállítási palotában az egyes osztályok köralakban futnak végig, s közepén a legszűkebb kör szintén kis parkká van átalakítva, mely körül pompás oszlopesarnok tartja a tetőzetet, s mely a látogatóknak mintegy pihenő helyeül szolgálhat.

körutcaén menjen végig, s mindenütt csak ezen osztályba tartozó tárgyakkal találkozik, s valahányszor e körutcaát egy-egy a központból kifutó utca átmetszi, más-más nemzet butorműveivel fog jutni. A nagy közönség azonban, mely jobban szereti a változatosságot, s mely inkább ismerkedik meg bizonyos nemzet minden kiállított tárgyával, az a központból sugáralakban kifutó utcaén sétál végig.

A kiállítás első és legszűkebb, a központot körül fogó köre művészi tárgyra van szánva; itt lesznek minden nemzet festményei kiállítva; a második kör a szabadművészetek által nélkülöz-

hetlen anyagoké; a harmadik kör az öltönyne-műeké, a negyedik kör (azaz 3-dik utca) a butor-zaté. A következő öt kiállítási csoportozat föl-vételére az ezután következő, s mind nagyobbá váló körök szánvák, s ezekbe jutnak a mindenféle esz-közök, földművelési, kertészeti stb. eszközök, ter-mények és hasonlók. Végre az utolsó csoportozat oly tárgyakkól álland, melyek együttvéve mind-annak képét nyújtják, mit az emberi ipar eddigelé létrehozni képes vala, s melyek az emberiség anyagi és szellemi kifejlődését visszatükrözik. Ezen tárgyak a végső körbe jutnak, honnan a parkba kijárások nyilnak.

Az egyes sugárutcaáknak külön neveik vannak, s például az, mely az osztrák kiállítást a magyar-oroszaitól választja el, „*rue d' Autriche*“ (osztrák utca) nevet visel, azon ut neve pedig „*Avenue de Hongrie*“, mely az osztrák-utcaából a parkon végig a Magyarország és az osztrák tartományok számára kijelölt parkrészebe vezet.

A kiállítás eredeti programja nagyon megvál-tozott, mert maga a park talán ép annyi érdekes látványt fog nyújtani, mint a palota belseje. Így például maguk a keleti tárgyak a parknak igen nagy részét foglalják el s itt többek közt egy óriási, ó-egyiptusi stíli épületet is emelnek, csupán-csak a szuezi csatornai kiállítás számára. Épült egy szép góth stíli templom, tisztán csak egyházi eszközök számára. Van a parkban khinai por-cellán-torony, indus pagóda, pompás török palota belül pazarfényvel kiállítva, s mellette mecset a mórok könnyü s remek modorában, s a Szajná-hoz közel ásott tó közepén, sziklaalapon óriási világító torony. Az angol bibliaterjesztő társulat a kiállításához közel templomot állit az angol és amerikai látogatók számára, s lesz itt egyiptomi óriás gúla, egy roppant nagy szobor, mely az Ausztráliában, felfödöttetése óta kiásott arany mennyiségét tünteti elő; aztán a szuezi földszoros átmetszésének emlékére emelendő szobor terve-zete, mely „béke temploma“ nevet viselend, s melynek eredetije 15 millió frankba kerül. Láthat majd itt a látogató egy egész eredetiségében épült magyar csárdát, aztán nagy magyar vendéglőt (mintha csak az eszem-iszom volna földol-gunk!) egy osztrák „bolondok kolóniáját“, bécsi söresarnokot, galíciai pálinkás boltot, s ismét egy magyar épületet: t. i. magyar boros pincét. Por-oszország a parkban burkus falusi iskola mintá-ját, Belgium és Svájc pedig művészei számára külön épületet épített.

Egyébiránt a párisi kiállítás a konyhai művé-szet tekintetében is igen érdekes lesz. Maga a

császár oly intézetet létesített, mely képes napon-kint 40,000 embert étellel ellátni, s ezzel a Fran-ciaország különböző részeiből ide zarándokló sze-gényebb látogatókról akart gondoskodni. Ezen-kivül minden kiállító nemzetnek lesz a parkban külön nemzeti vendéglője s így hazánkfiainak al-kalma leend a khinai rizslepényt épen úgy, mint a hindu fecskefészket, ceiloni patkány-pecsenyét, török szorbetet, cseh talklit (cseh pimaszt), vagy az alföldi gulyáshust élvezhetni.

A kiállítás azonban nemcsak magára a Mars-me-zőre terjed ki, mert például a császárné Trianon és Malmaisonban a mult század művészeti és ipar remekeit állitítja ki, s a szerencsétlen Maria An-toinette szobáit ugyanazon butorokkal s apróság-gokkal rendeztetni be, melyek közt ez osztrák fő-hercegnő Mirabeau korában élt és mozgott. Láthatunk majd többek közt egy régi római ház-at, antik butorzatával és falfestményeivel s egy Am-phithetrumot, antik mutatványával. A Szajna partja legjobban fogja érdekelni a vizen élő an-go-locat, s ha nemzetünk Fiumében világkereskedés-re törekszik, tán magyarjainknak sem árt majd ott hosszabb ideig nézegetni, mert ott lesznek a tengerészeti tárgyak kiállítva, ugymint a bu-vár-készletek, hajók, díszesolnakok, hajó-gépeze-tek, vízgépek, szivattyuk, hajózási műhelyek sat.

A szállóművelés és borkezelés kiállításának he-lye a Bilancourt nevű szajnai sziget, a kopók kiál-lítása pedig Páris szomszédságában lesz; maga az általános kutya-kiállítás csak augusztusban nyilik meg, tehát épen a kutyanapok (kanikula) idején. Lesz még ezeken felül a Szajnan általános nemzet-közi regatta is, melyben alkalmuk nyilik hazai csolnakászainknak is kitenniök magukért.

A kiállítási park éjjel is nyitva lesz a nagy kö-zönség számára egészen 12 óráig, s ekkor történ-nek itt a különböző nemzeti multságok is, me-lyek számára a színházak és hangverseny- termek már elkészültek. A tudományos céloknak szánt he-lyiségek is nyitva maradnak éjjelenként, melyek-ben a világ minden nyelven népszerű előadásokat fognak tartani, kísérletekkel összekötve, a tuda-mány minden szakából.

Az idei világtárlat megelőzőitől azonban legin-kább abban különbözik, hogy most nemcsak a művészet és ipar tárgyai lesznek a szemlélő elé állitva, de a tárgyak készülesi módja is, s erre a kiállítás tizedik csoportjának helyiségei vannak szánva, hol a világ minden nemzetéből, minden-féle szakbeli munkásokat láthatunk majd kis dol-gozó műhelyükben, mi egyszersmind eleven képét nyújtandja annak, hogy mennyire haladt föjlödett,

az ipar, mire nézve csak az afrikai kovács és az angol műlakatos közti fokozatokra kell tekintennünk. Hazai munkásaink közül lesznek-e itt a kiállításon sokan, vagy csak egyáltalán lesznek-e? erre nem válaszolhatok; hogy az illető kormány erre nézve hathatósan intézkedett volna,

arról mitsem hallottam. Poroszország mintegy 6000 munkást küld ki, az uti költségen kívül mindegyiket az egész kiállítás ideje alatt néhány forint napi díjban részesíteti, s jönnek még khinából is munkások magukat bemutatni!

B. J.

Farsang a csíki székelyeknél.

Alig vette ki a pap a lábát egyik háztól vizkeresztkor, már hátánál szól a zene. Beköszönt a farsang minden háznál még abban a percben, midőn a ház népe legkisebbitől legnagyobbig mind tisztességesen felöltözve, illedelmesen keresztet esókölt s még egy-egy disznó-lábbal, tojással és a hol kivált leány van, ez szép, önkezüleg font cérnával is megajándékozta a papot; miért aztán a papnak ezen útjában szolgáló gyermekek elkiáltják az ajtón kívül menve a: „jó fonó, jó fonó! jókor felkelő! hat lóval hintón vigyék férhez-t.“ Ellenkező esetben pedig szintén megvan ennek is parodiája, mert az előbbi szép dicséret és jó kívánság helyett a: „rosz fonó, rossz fonó! délig aluvó! hat kutyával, hat macskával, falazatlan taligán vigyék férhez!“ szép igék hangzanak. Hanem ezt legtöbbszörre és mindig, a jó székely leányok kikerülnek, midőn szépen fehérre szapult, s egy vörös szalagocskával egybekötött cérnatekereset akasztanak a „megye polgár“ karjára.

Most, mihelyt a következő napra viradnak, sebes szellőként jár a hír ajkról ajkra, hogy beállott a tánc s minden fiatal siet végezni munkáját, hogy ő is elérhessen.

A legények jó előre gondoskodtak, leginkább jó zenészekről és egyéb kellékekről is; mivégre kiválasztanak maguk közül még jókor kettőt — kiket gazdáknak neveznek — kik aztán az egész farsangon a vezéri szerepet viszik. A gazdák fogadják a zenészeket is; ők gondoskodnak azokról. Ők parancsolják tánc közben, melyik nótát zenélik. Tőlük függ a tánc kezdete és vége.

Legelőbb is egy társaság alakul, élén a gazdákkal, melybe a ki beiratja magát: az az egész farsangon mint rendes tag eljárhat a táncba; csak a meghatározott díjt, -- mely vagy több, vagy kevesebb, a fogadott zenészek béréhez és a tagok számára képest — de egy forintnál nem igen megyen többre — majd a farsang végén lefizesse. A ki nem rendes tag, az mindig külön fizet minden estéért (öt-hat krajeárt.) Ezekből kiállítják a zenészek bérét. Hármat: két hegedűst és egy cimbalmost megfogadnak egy egész farsangra 40—50 p. forinttal; kiknek aztán a meghatározott napokon,

mint: esütörtökön, szombaton este, vasárnap délután és este szorgalmasan, mindig szinte reggelig hozzá kell, hogy lássanak a munkához.

A világitásról és a zenészek mindennapijáról a leányok gondoskodnak; mert ezeket naponkint szerre tartják, a világitásra pedig személyenként két-három szál gyertyát adnak.

Farsang elején eljárnak a legények minden leányos házhoz s szépen megkérlik a szülőkötől leányukat a jövő farsangi mulatságokra. Az igenlő felelet után — mi a székelynél soha el nem marad, ha vendége megyen — megkínálják a kéréket, kik miután kérésüket még egyszer megújították, bucsut vesznek. De a táncestéken ismét eljő minden leánynak kedvese, hogy ketten menjenek a táncba, hol egymást örökös féltékeny figyelemmel kísérik minden mozdulatjokban. A legény szoros kötelességének tartja kedvesét táncoltatni, mi ha bár egyszer elmaradna, kész a szemrehányás. Az igaz, hogy némely faluban oly szűk a táncoló hely, hogy midőn az egész falu egy helyre tartozó fiatal-sága begyűl, alig marad annyi hely, hogy a közepén mozogni tudjanak; de azért kijárja ugy a székely fiu a csárdást, hogy reng a ház is bele, szinte kirugja a gerendát is.

Némelykor, — esténként kivált — be-betoppan egy-egy pár maszcura is, — melyet bobiskának is neveznek, — hogy még nagyobb lendület adjanak a különben is elég nagyfoku vigságnak; kikkel aztán hoszasan elenyevlegnek, elvignak. Elöttük földre áll mindenki, ekkor csak övék az egész piac, az egész szoba. Huzzák a maszcura nótát, melyre ezek járják nevetséges táncukat, míg valakivel élces tréfát üzni szerencsésük lesz.

Minden faluban legkevesebb három helyen van táncmultság. Egyik helytt mulatnak a „katona emberek“ (igy nevezik a 48 előtt katonáskodó családokat) gyermekei, külön a többtől mintegy elszigetelve, ugy, hogy ide alsóbbrendű nem lehet; mert a székelynek vérébe bele van gyökerezve kiolthatlanul azon büszkeség, hogy a katona ember mindig feljebb érezze magát a 48 előtt volt jobbágyon, habár a jobbágy ezerekkel

A független s felelős

(Rajzolta Huszko.)

Gr. Andrássy Gyula,
elnök s honvédelmi m.

Horváth Boldizsár,
igazságügyi m.

Báró Eötvös József,
vallás- és közokt. m.

Gróf Mikó Imre,
közlekedési m.

magyar miniszterium.

RBSZ. K.

(Borsos és Doctor fényképe után.)

Gr. Festetich György,
a király oldala melletti m.

B. Wenkheim Béla,
belügy miniszter.

Lónyay Menyhért,
pénzügy min.

Gorove István,
kereskedelmi m.

is bír, s bár most az a név nincs is rajta. A második helytt van az ugynevezett „jobbágy-tánc“; hol a volt jobbágyok és ha van némely faluban, más nemzetbeli, (mint p. o. oláh) mulatnak. Tovább a harmadik helytt pedig a gyermekeknek is külön mulatóhelyök van. Megvan tehát ezzel szintén határozva, ki hova tartozik.

Betekinthetnénk az előbb említett fiatalság közé, hogy meglássuk, mint forgatják meg az ügyes, természetes székely fiak a karsu leánykákat. De anélkül is tudjuk, hogy a székely a táncban sem utolsó. Ott állnak a leányok a szoba egyik oldalában, várva míg eljő, a ki őket is táncra hívja föl. Szemben a szoba más oldalában körül ülnek a szülők, gyönyörködve jóreményü gyermekeikben, míg néha elő jő az a jó „öreges“, hogy még a hatvanas öreg is táncra kerekedjék, s amugy megforgassa a még sokkal vigabb öreg anyót. Amott egyik szogletben egy állványon ülnek a zenészek, s ha jó közörlől a gyertya világánál megnezzük, mindhárman feketék, bodros füstököt eregetve egy-egy rozszant csonka pipából.

Midőn legjavában foly a tánc, örömben a legények ujjongva ily rithmusokra fakadnak:

Eme leány olyan leány,
Maga jár a legény után.

Ne nézz reám, ne nevéss,
Mert a buval megöletsz.

Heje huja laboda,
Holnap nem lesz ugy, mint ma.

Huzd ki cigány azt a nótát,
Reggel kapsz turós puliszkát.

Azért ettem karalábót,
Járd ki lábam a parádét.

Tán azt tudod te szigoru,
Érted vagyok én szomorú?

Mintsem érted szomorkodnám,
Inkább hideg vizet innám.

A vén asszony bujába,
Bele bujt a burjánba.

Mintsem veled táncolnék,
Inkább tökét bütülnék.

A farsang a székelyeknél általában a legnagyobb vigaságok közt telik el; mert az öregek ugy, mint az ifjak, megjelennek ezen táncmulatságokban, hol csakugyan elég szórakozást szerezhetni.

De eljönnek az utolsó napok, mikor még az azelőttinél is nagyobb lévvel használják a farsangot. Éjjel nappal folyton tart a tánc, csak a templomozás szakítja félbe egy-egy óráig; mikor mindenki az istenházába siet, ha a harang csak egy kondulása is erre int.

Hushagyó-kedden zeneszóval mennek a templomig, s az isteni szolgálatnak vége lévén, ismét táncra kelnek, míg a különbnél különféle maszkurák mulattatják a néző közönséget. Honnan haza térvén, ismét ugy megered a tánc, hogy hamvazó szerdán reggelig foly; amikor aztán egyebhez kezdnek. Már vége lett a farsangnak. Meghalt. Odalett. Már eltemetésére kell menni az anynyira szeretettnek, melytől oly dobogó szízzel válnak el, hogy sokszor könnyeikbe is kerül.

Hozzá is látnak a gyászos mütéthez, valahány falu, szintannyi féle alakban. Legközönségesebb azonban, hogy egy legényt felöltöztetnek asszonyruhába, s egy koporsó-alaku alkotványba mint halottat bele fektetik, s ugy az uton fel s alá néhány legény viszi a vállán. Háttul a cigányok a legkeserveesebb nótákat huzzák; a fiatalság hasonlóan hangos tettettett sirások, jajgatások közt kíséri szalmával hosszan befont kanócokkal, a falu valamelyik szélére, hol a koporsót leteszik, s az előbbi módon sokáig siratván, sokszor a halott farsangot hóval be is temetik. Más helytt más-kép temetik; vagyis a meghalt farsangot más alakba öltöztetik, p. o. valamely állat képébe; de az eltemetés minden faluban megvan.

Innen nagy keservek közt visszatérvén, vége lesz a tánecnak. Elhangzik a zene. A cigány leteszi vonóját, s kinyugodja a hosszás éjnap fátadalmakat. Most előhozzák a leányok ajándékaikat, mely kalács, bor és egyebekből áll; miből aztán a legények s a vendégül meghívott szülők egy gazdag tort ülnek a boldogul (ez árnyék világból) kimult farsang felett.

Tivay.

Az oláhok délkeleti Magyarországon.

(Vége.)

E rövid ellenvetés bevégeztével egy nagyot nyelt, „üm“-getett, s ez az „üm“-getés valamely érdekes történet elbeszélését jelentette. . .

„Ez az öreg Mihály becsületes dászkal, ¹⁾ az

¹⁾ Dászkal = tanító.

Isten áldja meg, nincs baja a gyermekkel, hanem az ezelőtt való fiatal nagy tolvaj volt. ²⁾ Még a szolgabíróval hajtatta iskolába a gyermekeket, s a mely szülő nem küldte föl, annak csak azt mond-

²⁾ Vegyük saját értelemben.

ták: pláty.³⁾ Hanem nem sokáig tartott ez így. Egy nyári estén kísértelt a mezőre. Mikor a kis fahidon ment keresztül, többen a hid alól kiugrottak, s jól megrakták, ásá!⁴⁾ Itt a bábi olyan önelégteljesüléssel hunyorított szemével, mintha maga is ott lett volna a hősi harc színhelyén.

„Nagy betegen feküdt a dászkál négy hétig, folytatá a bábi, azután elvitte az ördög; — ez a Mihály jött helyébe, ez jó ember, az Isten áldja meg.“

„Hát a fiatal dászkál előtt ki volt a tanító? kérdém kíváncsian, remélve, hogy ha már ennyire belejöttünk, bizonyosan szolgál még egy-két jámbor dászkál siralmas történetével.

„Hm, a fiatal dászkál előtt is épen olyan besztemátu⁵⁾ volt, mint a fiatal; épen olyan eszmát viselt, mint az urak, hanem ezt is kitették ám szép szerével.“

„Ugyan hogy?“

„Egykor a bíró, meg a kisbíró, s a többi tisztelt, falubeli emberek bementek hozzá barátságosan pipázni; hát uram! nem is képzeli, minő foglalkozás közepett találták; ez tett aztán be neki! . . .

„Ugyan mi?“

„Hm, nagyon furesza az. Restellem is kimonlani; nem látott a faluban olyasmit senki.“

Most jön a java. Rajta bábi, oldd meg nyelved kötelékeit a rendkívüli és csodálatos esemény megrázkódtható elmondásához, mert most csupa fül vagyok.

A bábi nagyot pökött, köhögött, szemét, száját megtörülve, ekkép folytatá:

„A zsupunye bíró beléptekor egy cifra papirkába burkolt iconába⁶⁾ nézegetvén, bajuszát pödörgette . . . Uram, ne vigy a kisértetbe! Hiszen nem láttunk mi semmiféle dászkált, hogy ezt tette volna. Hisz a ki olyanba néz, az valóságos tilolt ördög.⁷⁾ Következő vasárnapon senki sem ment a templomba, hogy ennek az ördöggel határos embernek az énekét hallgassa. Kevés idő múlva kiadtuk neki az utat; ezt is elvitte az ördög, ásá! . . .

E rövid beszélgetés után lépünk ki ismét az udvarra. . . Mindjárt a szalmás házfödél két végsucuból kiálló két karó, melyeken jókora öblös csuprok pihennek, vevé igénybe figyelmemet, mint később kitudtam, a tűzveszély villámhárító-jaul tétettek oda. Az udvar közepén egy-két tenyér-

nyi magasságra emelkedő vesszőfonadék övezi a rögtönzöttnek látszó kutnyilást, melylyel hosszirányban a kifaragás némi jelét viselő odvas törzs fekszik, hihetőleg a vályut képviseli. A házikó hátuljához oldalt vesszővel befont s marhatrágyával betapasztott szin terül el, mely melletti térségen a kis szénaboglya rendkívül aszkóros állapotban, a kis háztájék külről mutatkozó világát egészíti ki.

Még egy pillantást vetek a szerény házacskára, hol különös benyomást okozának bennem a hallottak nevetséges, de szomorító igazságának meggondolása; s a tizenkilencedik század magasztos népnevelési törekvéseinek hatalmas akadályairól elmélkedve, hagytam el a falvat.

Ismerjük-e a nép közébe ágazó azon titkos ellenerőket, kárhuzatos befolyásokat s ezek indító eszközeit, hol a magasb, áldásos, népboldogító intézmények megtestesítése céljából közzétett atyáskodó-, a haza szellemi és anyagi javát előmozdítani ügyekvő országos rendeletek dacoló szirtfalakra találunk? . . .

Az mindig igaz: a lélek sohasem más, mint lélek, s ha ennek nemes irányu szellemi munkásság nem adatik, szunyad a lomha várban, a testben, s ennek vad ösztöneit eléggé gyöngye ellenállás nélkül követni annyi képessége sem levén, hogy a test veszedelemre hajlandó botorságait megfontolná, ellen hatna, vagy mindazokról később számot vetne.

Ah, lehet a lelket is lenyügözni a testtel, hanem a felelősség a ti fejetekre száll, önző zsarnokai a nagy mindenségnek. Mert ti a lélek urainak is tartjátok magokat. Az öntudat nem hí-e titeket boldogságot eszközözendő hivatástok teljesítésére? Kinek képerre vagytok ti teremtvé? Ne örüljete annak, ha a testiség diadalt áll a szellem fölött! Vigyázatok, szükség esetében annak fegyverét szellemmel le nem küzditek; testeitek meg a renyheség silány tápjain rágódva, nem fog tudni ellenállani.

Az isteni mester szavai jutnak eszembe, midőn a bűn eszközeiről elmélkedvén, tanácsul adja, hogy ha azt kezünk vagy szemünk stb. okozza, vessük el ezeket.

Ha szent cél van előttünk, miért hőkkenünk meg az akadályok előtt? Kitaró munkásság nélkül semmire se megyünk.

A lélek világában két uton haladhatunk: le és föl; ugyan melyik irányt választanátok?

De ti csak tette, társnemzetünk apostolai! Ti is e hon levegőjét szíjjátok; a közjólét örömeiben ti is részesek vagytok, nektek adatik a fegyver a

³⁾ Fizoss.

⁴⁾ Ugy.

⁵⁾ Ugy.

⁶⁾ Tükör.

⁷⁾ Dracu impeliatu.

is bír, s bár most az a név nincs is rajta. A második helytt van az ugynevezett „jobbágy-tánc“; hol a volt jobbágyok és ha van némely faluban, más nemzetbeli, (mint p. o. oláh) mulatnak. Tovább a harmadik helytt pedig a gyermekeknek is külön mulatóhelyök van. Megvan tehát ezzel szintén határozva, ki hova tartozik.

Betekinthetnénk az előbb említett fiatalság közé, hogy meglássuk, mint forgatják meg az ügyes, természetes székely fiak a karsu leánykákat. De anélkül is tudjuk, hogy a székely a táncban sem utolsó. Ott állnak a leányok a szoba egyik oldalában, várva míg eljő, a ki őket is táncra hívja föl. Szemben a szoba más oldalában körül ülnek a szülők, gyönyörködve jóreményü gyermekeikben, míg néha elő jő az a jó „öreges,“ hogy még a hatvanas öreg is táncra kerekedjék, s amugy megforgassa a még sokkal vigabb öreg anyót. Amott egyik szegletben egy állványon ülnek a zenészek, s ha jó közletről a gyertya világánál megnézzük, mindhárman feketék, bodros füstöket eregetve egy-egy rozszant csonka pipából.

Midőn legjavában foly a tánc, örömiükben a leányok ujjongva ily rithmusokra fakadnak:

Eme leány olyan leány,
Maga jár a legény után.

Ne nézz reám, ne nevsz,
Mert a buval megöletsz.

Heje huja laboda,
Holnap nem lesz úgy, mint ma.

Huzd ki cigány azt a nótát,
Reggel kapsz turós puliszkát.

Azért ettem karalábét,
Járd ki lábam a paradét.

Tán azt tudod te szigoru,
Érted vagyok én szomorú?

Mintsem érted szomorkodnám,
Inkább hideg vizet innám.

A vén asszony bujába,
Bele bujt a burjába.

Mintsem veled táncolnék,
Inkább tőkét bütiülnek.

A farsang a székelyeknél általában a legnagyobb vigságok közt telik el; mert az öregek úgy, mint az ifjak, megjelennek ezen táncmulatságokban, hol csakugyan elég szórakozást szerezhetnek.

De eljönnek az utolsó napok, mikor még az azelőttinél is nagyobb hévvel használják a farsangot. Éjjel nappal folyton tart a tánc, csak a templomozás szakítja félbe egy-egy óráig; mikor mindenki az istenházába siet, ha a harang csak egy kondulása is erre int.

Hushagyó-kedden zeneszóval mennek a templomig, s az isteni szolgálatnak vége lévén, ismét táncra kelnek, míg a különbnél különbözőféle maszkurák mulattatják a néző közönséget. Honnan haza térvén, ismét úgy megered a tánc, hogy hamvazó szerdán reggelig foly; amikor aztán egyébhez kezdenek. Már vége lett a farsangnak. Meghalt. Odalett. Már eltemetésére kell menni az anynyira szeretettnek, melytől oly dobogó szívvel válnak el, hogy sokszor könnyeikbe is kerül.

Hozzá is látnak a gyászos mütéthez, valahány falu, szintannyi féle alakban. Legközönségesebb azonban, hogy egy legényt felöltöztetnek asszonyruhába, s egy koporsó-alaku alkotványba mint halottat bele fektetik, s úgy az uton fel s alá néhány legény viszi a vállán. Hátnál a cigányok a legkéservesebb nótákat huzzák; a fiatalság hasonlóan hangos tettettett sírások, jajgatások közt kíséri szalmával hosszan befont kanócokkal, a falu valamelyik szélére, hol a koporsót leteszik, s az előbbi módon sokáig siratván, sokszor a halott farsangot hóval be is temetik. Más helytt más-kép temetik; vagyis a meghalt farsangot más alakba öltöztetik, p. o. valamely állat képébe; de az eltemetés minden faluban megvan.

Innen nagy keservek közt visszatérvén, vége lesz a táncnak. Elhangzik a zene. A cigány leteszi vonóját, s kinyugodja a hosszas éjnapi fáradalmaikat. Most előhozzák a leányok ajándékaikat, mely kalács, bor és egyebekből áll; miből aztán a legények s a vendégül meghívott szülők egy gazdag tort ülnek a boldogul (ez árnyék világából) kimult farsang felett.

Tivaj.

Az oláhok délkeleti Magyarországon.

(Vége.)

E rövid ellenvetés bevégeztével egy nagyot nyelt, „üm“-getett, s ez az „üm“-getés valamely érdekes történet elbeszélését jelentette. . . .

„Ez az öreg Mihály becsületes dászkal,¹⁾ az

Isten áldja meg, nincs baja a gyermekkel, hanem az ezelőtt való fiatal nagy tolvaj volt.²⁾ Még a szolgabíróval hajtatta iskolába a gyermekeket, s a mely szülő nem küldte föl, annak csak azt mond-

¹⁾ Dászkal = tanító.

²⁾ Vegyük saját értelemben.

ták: pláty.³⁾ Hanem nem sokáig tartott ez így. Egy nyári estén kisétált a mezőre. Mikor a kis fahidon ment keresztül, többen a hid alól kiugrottak, s jól megrakták, ásá!⁴⁾ Itt a bábi olyan önelégültséggel hunyorított szemével, mintha maga is ott lett volna a hősi harc színhelyén.

„Nagy betegen feküdt a dászkaál négy hétig, folytatá a bábi, azután elvitte az ördög; — ez a Mihály jött helyébe, ez jó ember, az Isten áldja meg.“

„Hát a fiatal dászkaál előtt ki volt a tanító? kérdém kíváncsian, remélve, hogy ha már ennyire belejöttünk, bizonyosan szolgál még egy-két jámbor dászkaál siralmas történetével.

„Hm, a fiatal dászkaál előtt is épen olyan blesztemátu⁵⁾ volt, mint a fiatal; épen olyan csizmát viselt, mint az urak, hanem ezt is kitettük ám szép szerével.“

„Ugyan hogy?“

„Egykor a biró, meg a kishiró, s a többi tisztelt, falubeli emberek bementek hozzá barátságosan pipázni; hát uram! nem is képzeli, minő foglalkozás közepett találták; ez tett aztán be neki! . . .

„Ugyan mi?“

„Hm, nagyon furcsa az. Restellem is kimondani; nem látott a faluban olyasmit senki.“

Most jön a java. Rajta bábi, oldd meg nyelved kötelékeit a rendkívüli és esodálatos esemény megrázkódtató elmondásához, mert most csupa fül vagyok.

A bábi nagyot pökött, köhögött, szemét, száját megtörülvén, ekkép folytatá:

„A zsupunye biró beléptekor egy cifra papirkába burkolt iconába⁶⁾ nézegetvén, bajuszát pödörgette . . . Uram, ne vigy a kisértetbe! Hiszen nem láttunk mi semmiféle dászkaált, hogy ezt tette volna. Hisz a ki olyanba néz, az valóságos tilott ördög.⁷⁾ Következő vasárnapon senki sem ment a templomba, hogy ennek az ördöggel határos embernek az énekét hallgassa. Kevés idő múlva kiadtuk neki az utat; ezt is elvitte az ördög, ásá! . . .

E rövid beszélgetés után lépünk ki ismét az udvarra. . . Mindjárt a szalmás házfödél két végcsucából kiálló két karó, melyeken jókora öblös csuprok pihennek, vevé igénybe figyelmemet, mint később kitudtam, a tűzveszély villámhárító-jaul tétettek oda. Az udvar közepén egy-két tenyér-

nyi magasságra emelkedő vesszőfonadék övezi a rögtönzöttnek látszó kutnyilást, melylyel hosszirányban a kifaragás némi jelét viselő odvas törzs fekszik, hihetőleg a vályut képviseli. A házikó hátuljához oldalt vesszővel befont s marhatrágyával betapasztott szín terül el, mely melletti térségen a kis szénaboglya rendkívül aszkóros állapotban, a kis háztájék külről mutatkozó világát egészíti ki.

Még egy pillantást vetek a szerény házacskára, hol különös benyomást okozának bennem a hallottak nevetséges, de szomorító igazságának meggondolása; s a tizenkilencedik század magasztos népnevelési törekvéseinek hatalmas akadályairól elmélkedve, hagytam el a falvat.

Ismerjük-e a nép közegébe ágazó azon titkos ellenerőket, kárhozatos befolyásokat s ezek indító eszközeit, hol a magasb, áldásos, népboldogító intézmények megtestesítése céljából közzétett atyáskodó-, a haza szellemi és anyagi javát előmozdítani ügyekvő országos rendeletek dacoló szirtfalakra találnak? . . .

Az mindig igaz: a lélek sohasem más, mint lélek, s ha ennek nemes irányu szellemi munkásság nem adatik, szunyad a lomha várban, a testben, s ennek vad ösztöneit eléggé gyöngé ellenállás nélkül követni annyi képessége sem levén, hogy a test veszedelemre hajlandó botorságait megfontolná, ellen hatna, vagy mindazokról később számot vetne.

Ah, lehet a lelket is lenyügözni a testtel, hanem a felelősség a ti fejetekre száll, önző zsarnokai a nagy mindenségnek. Mert ti a lélek urainak is tartjátok magokat. Az öntudat nem hí-e titeket boldogságot eszközzendő hivatástok teljesítésére? Kinek képeire vagytok ti teremtvé? Ne örüljetez annak, ha a testiség diadalt üll a szellem fölött! Vigyázzatok, szükség esetében annak fegyverét szellemmel le nem küzditek; testeitek meg a renyhesség silány tápjain rágódva, nem fog tudni ellenállani.

Az isteni mester szavai jutnak eszembe, midőn a bün eszközeiről elmélkedvén, tanácsul adja, hogy ha azt kezünk vagy szemünk stb. okozza, vessük el ezeket.

Ha szent cél van előttünk, miért hőkkenünk meg az akadályok előtt? Kitartó munkásság nélkül semmire se megyünk.

A lélek világában két uton haladhatunk: le és föl; ugyan melyik irányt választanátok?

De ti csak tette, társnemzetünk apostolai! Ti is e hon levegőjét szíjjátok; a közjólét örömeiben ti is részesek vagytok, nektek adatik a fegyver a

³⁾ Fizess.

⁴⁾ Ugy.

⁵⁾ Ugy.

⁶⁾ Tükör.

⁷⁾ Draeu impeliatu.

nemes törekvések ellenálló szírteit szétrombolni. Mi nem nézzük nemzeties törekvéstek dicsegetes vivmányait szinezett fátyolon keresztül; készséggel fogunk kezét az akadályok elhárítására, s nemes törekvéseitekért áldást mondani, higyjétek el, nem leszünk utolsók!

Ilyen s eféle gondolatok közt haladok a nagyvárad-belényesi ut silányul kikövezett telervényein.

Az onyhe tavaszi szellő az ut melletti völgyön elterülő kis faluból hozza át a csöngetyühangokat.

Valakinek halálát hirdeti

A születést nem jelöli harangszó.

E kis lény napfényre jöttével miért hozna a szellő a távolból szomorító csöngetyühangokat?..

Ember György.

Török temetők és temetési szertartások.

A mily zárkóztak, mondhatni rokonérzelmetlenek még a legközelebbi családtagok is egymás irányában életökben: épen oly vallásos kegyelettel viseltetnek megholtjaik iránt a törökök.

A halál legkevésbé sem borzasztó a muzulmánok előtt, sőt egész nyugodtan néznek annak eleje, mert az alkorán betűje szerint csak azután fogják élvezni mindazon örömeiket, kéjeket, melyeket a proféta jámbor hívőinek előre elkészített.

Ezen boldogság elérhetése törekvéseik főpontja. Alig is várják, hogy azt minélelőbb elérhessék; innen magyarázható csakis azon halálmegvetés és rendkívüli vakmerőség, melyet nemcsak csatákban, de minden veszélyes körülmény között mindig tanusítanak.

Ha az alkorán nem tiltaná az öngyilkosságot, bizonyára számtalanok lennének, kik önnönmagukat fosztanák meg életüktől, csak azért, hogy minél előbb szabadulva az élet terheitől — mit különben példátlan önmegtágadással tudnak túrni — részesülhessenek Muhammed örömeiben! — de öngyilkosok lenni nem akarván, keresve keresik az alkalmat, hogy életüktől mások által megfosztassanak. — Ez indokból a legterhesebb betegségek közepette is ritkán gyógyíttatja magát az igazi muzulmán — szeme előtt tartván az örökrendeltetés — Kizmet — szent tanát: mely szerint eleve elvan rendelve, hogy mikor hal meg — s így ha meghal, — haszontalan a gyógyítás! — ha nem hal meg, egészen szükségtelen.

Meghalván valamelyik török, rögtön tudtul ad-

ják a legközebbi dzsámiban lakó dervisnek, ki azt minaretről énekelve tudatja a város lakosai-
val. Ezután a megholthoz siet, kit rózsavizzel megmosván, szemét, orrát, száját és füleit gyapot-
tal bedugja, tudtul adván, hogy a megholt elte-
methető. — A megholtat közel rokonai viszik
minden szertartás nélkül a temetőbe, mely több-
nyire ben a városban, minden templom mellett
fallal bekerítve látszik. Itt sir ásatik, a sir-gödör
oldalfenekére egy kődarab helyeztetik, melyre
ülve teszik a megholtat, arccal Mekka felé for-
dulva. Hogy a holtat ne érje a sirba vissza helye-
zendő földtömeg, a sir ellen fenék oldaláról desz-
kák helyeztetnek kifelé harántékosan, úgy hogy a
halott ülve egy üres térben létezik, — s a föld a
deszka tetejére hányatik.

A megholtak sirját gazdagabbaknál aranyozott
faragásu sirkövek — melyen az illető minden ér-
deme elő van sorolva — a szegényebbeknél
csak a kiálló deszkavégek jelölik, mindig kelet
felé fordítva.

Igen sok család kedvelt halottját tulajdon háza
kertjében temeti el. A sir körülültetik rózsabok-
rokkal. Itt időzik nyáron a család, női tagjai
kézi munkával foglalkozva, — sőt gyakran ebé-
delnek is. Pénteken este azonban mindig szám-
talan égő lámpával rakják meg a sirdombot, — s
imádkozva s énekelve emlékeznek vissza kedves
halottjaikra.

Tanács Mihály,
volt törökországi lakos.

A tűz hasznáról.

A tűz különféle használata elvitázhatlan bizo-
nyítóka az ember magasabb észtehetségének. Az
első benyomás, melyet a tűz az emberekben elő-
idézett, kétségkívül félelem s ijedség volt, mert
jó s használható tulajdonainak egyikét sem tűn-
tette ki kísérlet nélkül, s mert halál s pusztítás
kísérte útjait mindenütt. A borzasztó vihar alkal-

mával tűz-szalag cikázott az égen, mely felgyújtá
az erdőt, s minden benne levő állatot részint ki-
üzött, részint halál martalékává tett. Erőszakos
földrengések nem ritkán tűzhányásokkal valának
összekötve, melyek alkalmával a különben min-
dig biztos és rendíthetlen föld megingott. Ehhez
még azon körülmény is járult, hogy a tűz minden

vele érintkező testet megsemmisített, s képes volt fájós és veszélyes sebeket is előidézni.

De később megszokta az ember ezen ijesztő benyomásokat, és találékony elméje hasznára fordította az előbb még oly félelmes elemet. Éjnek idején nagy tűz ijeszté el a ragadozó állatokat az emberek sátraitól, míg csipős füstje a vérszopó rovarok millióit kergeté el. S valamint mi a szivar füstjét célszerűleg használjuk a szunyogok ellen, úgy a szenegali négerék őrüzeik füstje fölé rakják fekhelyeiket, hogy az ártalmas muszkitók se regét távol tartsák maguktól.

De a tűz hatásai közül a rombolás volt az, mit legelőször fordított hasznára az ember. Semmi által sem lehetett p. o. valamely fa-darabot könnyebben megrövidíteni azon időben, midőn még a kézi eszközök tökéletlenek voltak, mintha egyik végét tűzbe tartották, s a kívánt helyig elégni engedték. Később azt is észrevették, hogy némely test részecseiben a hő következtében változás történik, miáltal azok bizonyos célokra alkalmazsakká válnak. Látták ugyanis, hogy a víz elpárolog a tűznél, s a nedves testek megszáradnak mellette. A hus, mely nyers állapotban gyorsan kezdett rothadni, füstölve s szárítva sokkal több ideig tétethetett el. A nagy számmal elejtett vadak husának ilyképeni elkészítésében kell a sütés-főzés mestersége alapját keresnünk. A hus és halak szárításánál s főzésénél azt is tapasztalák, hogy azon agyagból készített edények, melyek azelőtt a napon szárítottak, sokkal erősebbekké és használhatóbbakká lettek, miután a tűz hatásának voltak kitéve. Az edények tökéletesülésével az étkek elkészítése is tökéletesedett. A főzés is jobban kifejlődött, mert azelőtt csak földbe vajt üregekben, melyek falait a benne gyújtott tűz segítségével szárították ki, főztek, a mint ez az afrikai bokor-lakóknál jelenleg is divatban van. Ezen mód na-

gyon tökéletlen volt, de előbb föl nem hagyhatlak vele, míg alkalmasabbat nem találtak fel. A földből nyersen kiásott fémek elkészítése szintén csak a tűz segítségével történhetett.

A tűz ezen haszna ösztönözte az embereket arra, hogy iparkodjanak oly eszközt fölfedezni, melynek segítségével tüzet bármikor is állíthassanak elő. Mert eddig csak a természet nagy műhelyében előállított tüzet használhatták, melyet fergegek alkalmával lecsapott villám, vagy más ily természeti tűnemények idéztek elő. Az ekkép nyert tüzet azután folytonosan élesztették. Azon sz. szertartások, melyekkel az öröktüzet némely népeknél p. o. a perzsák s rómaiaknál a papok s papnők folytonosan fentarták és éleszték, bizonyítják, mily nagy tisztelettel viseltettek régen a népek a természeti erők iránt. Az ősnépeknél az említett cél elérésére csak egy út volt. Az első tűz-eszköz, melyet az Amerika déli részén lakó indián törzseknél, továbbá déli Afrikában s Grönlandban mai nap is találunk, dörzsölő szerszám, mely majdnem minden népnél egyenlő. Ez puha fából készített deszkából áll, melybe félgömb idomu lyukak vannak vájva; aztán kemény fából készült hüvelyknyi átmérőjű, hosszabb botból. Ha tüzet akarnak előidézni, korhadt famaradványokkal megtöltik a deszka lyukait, melyekbe a bot egyik hegyes végét illesztik, s azt kezökkel vagy némelyek újra feszített s a bot köré tekert zsinór fel s alá huzásával gyors mozgásba hozzák. Ezen mozgás következtében a korhadt fa maradványai megmelegszenek, s e melegség annyira fokozható, hogy a gyúanyag szikrát képezvén, képes a száraz füvet vagy szalmát meggyújtani. Ezen gyúanyag mindinkább tökéletesített, míg végre a gyufát találta föl egy bihari hazánkfia, melynek segítségével jelenleg tüzet a legnagyobb könnyűséggel vagyunk képesek előidézni. **L. M.**

Egy hét története.

— Martius 12. —

(VK.) Tollunknak jókedve van, s ez egyenes kimért sorokból szinte szeretne ki-kiszökni, hogy vigan táncolja körül a sajtót, mint egykor Dávid a frigyládát.

A sajtó szabad! E szavak malasztját minden művelt ember átérezheti, de hogy az mennyi mindent fejez ki: azt csak a hírlapíró tudja igazán. Nem csak egy jobb időszak keresztneve ez a pár szó, hanem egyszersmind örök száműzetési ítélete oly hosszú (két évtizedig tartott) éjszakának, melynek rémei a szerkesztőket sohasem hagyták nyug-

ton, s a legszebb gondolatokat fojtogatták rakásra.

Nem akarjuk a sajtó szabadságát legelőbb is arra használni, hogy a boszú fegyverét kovácsoljuk belőle; annyival kevésbé, mert a sajtóhatóság emberei közt is akadtak humánus emberek, kik magok is kedvetlenül forgatták a vörös ceruzát, s rángatták a Damocles-kard zsinórját; de olvasóink mulattatására egy pár adatot mégis elmondunk a régi rosz időkből.

Volt egyszer a Bach-korszakban egy szerkesztő, ki egyik érzelmes poétája nevét nem akarván egé-

szen kiírni, a szerkesztői üzenetekben ennyit írt neki csak: „R. Sándornak üdvözlötünket; reméljük, hogy a többi (persze a vers,) jobban fog sikerülni; a mostanira nézve az idő nem kedvez, (tudniillik a tartalom policei-widrig;) de majd találkozunk tán nem sokára személyesen is, s akkor bővebben, sat.“ Másnap sietve hívták a szerkesztőt, a világon a legártatlanabb embert, s vállatóra vették, hogy Rózsa Sándorral miféle összeköttetésben áll, miután vele találkozni is akar. Hiába esküdt menyre földre, nem hittek neki. — Az olvasó természetesen most már jót nevet az ily ízetlenségen, de a szegény szerkesztőnek pár hétig kellett szaladoznia, míg végre igazolhatta magát.

Szegény *Beöthy Lászlónak* is meggyült egyszer a baja, hogy egyik beszélyének ezt a példabeszédes címet adta: „Csehül vagyunk!“ „Ez már szörnyűség! — riadtak föl a kalucsnis hatalmak, — így gúnyolni a cseheket, és így szítani a nemzeti gyűlölséget!“ Hiába mondá, hogy hisz ez példabeszéd, s a tartalomban szó sincs a csehekről; nem is egyéb az egész, mint egy jókedvű humoreszk. Nem használt. Elég, ha a cím izgat! S nem hagytak neki békét két álló hétig, a míg csak Dugonicsból ki nem mutatá, hogy ez a szólásmód csakugyan régi példabeszéd, mely még Mátyás király korából veszi eredetét.

Nagy Ignác „Hölgyfutárját“ meg azért tilták be, mert abban egy érzelgő novellahős „idegen föld gyermekének“ mert nevezni egy bécsi leányt. Ez persze szörnyű merénylet volt a birodalmi egység ellen! A lap fel lön függesztve, s csak kegyelem útján indulhatott meg újra.

Magunknak is volt elég bajunk. Egyszer azt újságoltuk, hogy katonai ünnepély lesz a budai „vérmezőn.“ Na bezzeg, volt mit hallanunk! „Vérmező! Tehát azzal akarunk lázítani, hogy a „General-Wiese“-t vérmezőnek kereszteljük? Tán Martinovics vagy a budai vár bevételének emlékeit kívánjuk szellőztetni, stb. stb.?” Szerencse, hogy Palugyai „Budapest“ leírásában a „vérmező“ szó szintén előfordul, s még nagyobb szerencse, hogy maga Palugyai magas állású hivatalnok volt: különben ki tudja, mi történik velünk?

Hát mikor egyik lap megéljenezte a hölgyeket, a mért nagy összeg aranyat gyűjtöttek népszerű tudományos munkák pályadíjaira, melyek most is ki vannak tűzve az akademiánál. A rendőrfőnök Kufsteinnal fenyegeté a szerkesztőt, mintha valami felségsértést követett volna el.

Egyszer meg egy költő barátunk, Visegrád romjairól írván, azt a megcáfolhatlan tényt sohajtotta el, hogy

Oda van a hatalom, fény,
Oda vannak a királyok!

Ez lázítás volt a királyságok ellen! Hiába mondta, hogy csak a visegrádi királyokról van szó, a kik csakugyan „oda vannak“: a költeményt kitörölték, a szerkesztőt összeszidták, a lapot megintették.

1861-ben egy ideig szabadabban lélekezhetünk. Irhattunk másfél évig sok mindent, a nélkül, hogy e joggal visszaéltünk volna, annyira nem, hogy a „határozati párt“ nem egy tagja „szolgai mérséklettel“ vádolá az egész sajtót; és mégis, mikor az új provisorium jött, a sajtónak még rosszabb sorsa lön, mint volt a germanizátorok alatt. Lapokat foglaltak le, egymásután ítelték börtönre a szerkesztőket, birságra a kiadókat, s Pálffy Mór ő excejának nagy kedve telt benne, hogy „ránca szedje az írókat.“

Mikor a népszínházat bezáratá, akármit irtunk róla, kitörölték. Ha egy élclap szóló báró Bikficről vagy gróf Semmiháziról: ez a cikk soha sem jelent meg, mivelhogy a bárók és grófok közt csak a lázító rágalom találhat bikficeket és semmiháziakat. Ez volt a sajtóhatóság ráparancsolt nézete, midőn a három gróf (Pálffy Mór, Nádasdy és Zichy Hermann) uralkodtanak.

Sőt egyes kegyencek is, noha nyilvános téren működtek, hivatalos pártfogás alatt álltak. Radnótfáy úr egy darabig szent és sérthetlen volt, mint maga a pápa.

Emlékezünk rá, hogy pár év előtt egyszer e rovat felét azért törölték ki, mert a díszelőadás alkalmával azt irtuk, hogy akkor, midőn ő Felsége jelen van, taktikátlanság Artot Desirée kisaszonnyt énekeltetni, kit az Uralkodó Bécsből is eléggé ismer. Nem egyéb az, mint ritka ügyességgel kigondolt „szegénységi bizonyítvány“, melyet az igazgató a legfényesebb közönség előtt ad ki magáról. A fejedelem nagylelkű segélyezése folytán épen azt kellett volna kimutatni, hogy e magas ajándok mit gyümölesözött, s ime, ép ekkor az igazgató sok fáradságos gondolkodás után és a legjobb akarat mellett vendégül hív meg egy idegen énekesnőt. Nem azt fogják-é erre mondani: mivel nincs mivel előállnia, s a lakomához, melyet ad, kölcsön kéri az ezüstöt?

S kihúzták az egészet minden indokolás nélkül.

A legutóbbi kormány alatt a sajtónak jobb volt a dolga, de azért bizony akkor sem volt egészen jó. Négy hó előtt nem jelenhetett meg egy költemény, mely egy becsületes ember halála fölött kesergett. Miért? mert ez az ember számüzetésben halt meg. A költemény aztán a múlt február ele-

jén ugyanazon kormány alatt mégis megjelent, a nélkül, hogy a világot fölzavarta volna.

Ma egy éve pedig édes álmunkból zavartak föl, mert a rendőrség kidobott egy tárcacikket, melynek írója a merev aristokratákra azt mondta, hogy nem a mai világba valók, s csupán egy idejét múlt előítéletet képviselnek.

A tárnokmester idejében ilyesmit nem szabad volt kimondani.

Bizony, a jó olvasó megemelheti kalapját a szegény szerkesztők és fakó újságírók előtt, kik 1850 óta a napi irodalom nehezen mozdítható szeke-kerét tolták. Keserves és anyagilag is háládatlan pálya volt ez, és mégis oly édes azon tudattól, melyet a kötelesség teljesítése ad.

Hála istennek, most már túl vagyunk ez idő-kön, s nem tehetjük, hogy az első tárcát, melyet a jobb korszakban írunk, ne a legörvendetesb „történetnek“ szenteljük. Ama szomorú emlékek, melyeknek keserű tengeréből néhány csöppet mutatunk föl, most már csak nagyobbítják örömünket, mint a hogy az árnyék emeli csak ki igazán a fényt. Üldöztetéseinken, bosszantásainkon nagyokat nevetünk és megbocsátunk értők, nem gondolva másra, mint hogy e jobb időnek örvendjünk, reményszínű zöld levelekkel és a vidámság virágai-

val fonva körül tollunkat, mint a hogy valamikor a *Bachus thyrsusa* volt.

De az nap, midőn a sajtótörvényt tárgyalták, egyszer mégis a boszankodás kigyói tekergőztek irónunkra a hírlaptudósítók karzatán. Hogy ne, midőn hallók, hogy *Stratimirovics György* azt a rendőri eljárást óhajta fentartatni, melynek múlt-jából adatokat idéztünk. Kedvünk volna megkérdeni, hogy . . . de hagyjuk el, s forduljunk inkább a most uralkodó „hamuszín idényhez,“ melyet a zene élénk virágaival szoktak tele szóni a művészek. Az első hangversenyek még csak a kis caliberű előadók apró hódításaiból álltak *Soupper Jenő* énekelt egy csomó dalt, kissé sokat is a jóból, s *Sipos Antal* zongorázott elég ügyesen néhány hatásos zeneművet. Utánuk egy erősebb zenecsapat jött: négy ember egy lélekkel — a bécsi *Hellmesberger* fölülmúlhatlan vonós négyes társasága, mely tavaly is nagy sikereket aratott, most egy helybeli quartett társulattal szövetkezve, *Spohr* „kettős négyesével“ oly élvezetet nyújtottak a zenekedvelőknek, minőben csak igen ritkán rész-sülhetnek.

De akármily szépen játszottak is, nekik most csak tapsaink szólnak. Az „éljenek“ másfelé hangoznak. Jó a király, vagy mire e sorok megjelennek, már — itt a király!

V e g y e s k ö z l e m é n y e k.

— (*Talált régiségek Erdélyben.*) Alig hiszem, hogy lenne ország, mely több régiséget birna felmutatni, mint bérc-koszoruzta kis hazánk, Erdély, melynek magaslatain óriás várromok, síkjain római városok omladványai teszik figyelmessé a szemlélőt. Így tűnik fel képzetünkben *Gyulafehérvár* és *Maros-Portus* között *Apulum* római város, melynek dűledékein a gazda most füttyörészve hasítja ekejével a gazdagon termő barázdákat. E helyen számtalan ásatás történt, s több nevezetesség jött napvilágra. — Kár, hogy az illető muzeumok részéről több figyelem nem fordítatik e helyre, mert így könnyen meg lehetne gátolni a talált nevezetességek külföldre kivitelét, vagy egyesek közt elszórását, s maguk az ásó munkások is gyöngédebben bánnának a kiásott találmányokkal, míg most vagy feltördelik, vagy épületkő gyanánt adják el azokat potom áron. — Az említett helyen buvárlati vágyból magam is többször megfordulván, a követ ásó munkásoktól több római régiséggel együtt egy igen nevezetes darabot vettem meg. A faragvány maga 19 hüvelyk magas, szárnyas emberi alakot ábrázol,

melynek hasából emberi fő tűnik elő; a felső ábrának derekán fölüli része emberi alaku testet mutat, kivéve a gyomrón mutatkozó négy emlőt; ezen emlők felett ismét két emlő látható, bizonyítva azt, hogy a faragvány nőt ábrázol; az alaknak oroslán-lábai vannak s az alsó alak vállain lát-szanak nyugodni, belé körmölődve, mint valamely martalékba. A faragvány teljesen ép, valamint a fő, arc, a vállra eresztett hajzat s a test idomai is. A kő pedig mész és homoktartalmu, mint milyenből a római votiv-táblák készítvék. A fent leirt kő mellett még több pénz-nemeket is találtam, u. m. *Alexander*, *Hadrián*, *Traján*, *Faustina*, *Augusta* tisztán olvasható köriratuakat.

Bacilla Elek.

* (*Mexikói statistika.*) Mexikóban 1821 óta 23 elnök, 7 diktator, 2 császár, 1 alelnök s 1 generallissimus uralkodott. Egyremásra véve 16 hónapra esik egy uralkodó. *Miksa* császár kormányzási ideje mindnyájok közt a leghosszabb.

* (*Vizalatti fényképezés.*) A fényképirók elől már semilyen helyet sem lehet elzárni. Ki gondolná azt, hogy viz alatt is gyakorolhassák mű-

vészetüket? S pedig valami Bazin nevezetű uri ember, mint az „Intellectual Observer“ írja, bizonyította azt. Fényképiró műhelye egy szilárd vaslemez ládából áll, mely tökéletesen vízmentes és vízhatlan üveglencse ablakkal bír. Ő a villamos világosságot használja, mely minden, a folyó vagy tenger fenekén fekvő tárgyat tisztán láthatóvá tesz, úgy hogy lefényképezheti, és ily módon természetét és helyzetét meg lehet határozni. Bazin körülbelül tíz percig maradt a tenger 300 lábnyi mélységében. A fényképezés haladása ez irányban igen alkalmas az elveszett tárgyak föltalálására, ugyszintén elsülyedt hajók kiemelésénél stb.

* (Miksa császár titkos levelei.) Miksa császár, mint köztudomásu, Napoleon császárnak értésére adatá, hogy ő magát Európa előtt vállalatáért igazolandó, azon helyzetbe jöhet, hogy bizonyos

leveleket, melyekben a francia császár neki határozott ígéretek tét, és még egyéb iratokat is, melyeket jó biztosítékoknak tartott, nyilvánosságnak átadja. — Azóta Napoleon ezen iratokat visszakérette, s minden kérése megtagadtatott; mindenbuzgalommal fürkésztetett utánuk, hogy birtokába kerítse. Annakidején jelentetett, hogy Sarolta császárné hozta magával Európába és jó helyen őrzi. Ujabb időben azon aggály foghatá el a császárnét, hogy ez iratok nála vagy az általa választott helyen a francia fürkészés előtt nincsenek eléggé elrejtve. Ő tehát egy titkos küldöttöt, kire ezen papirokat bízhatta, azon utasítással küldötte Londonba, hogy sajátkezüleg adja át Viktoria királynőnek. A királynő a titkos levelezést nemrég átvette és azon biztosítást adta, hogy azokat csak Miksa császárnak magának, vagy csak az annak átvételével megbízott tolj hatalmazottjának fogja kiadni.

—v— (Aranymosók Komárommegyében.) Azon meglepő képekhez, melyek a Dunán utazó idegen figyelmét hazánkban magukra vonják, tartoznak kétségkívül a komáromi aranymosók is. Utazási könyvekben ugyan sokat olvashatni a guineai, aboméji és dahoméji szerezsenekről, meg perui és kaliforniai kalandorokról, sőt erdélyi oláhok-

ról is, kik a folyók homokjából aranyat mosnak ki s az így nyert aranyporszemeket toll szárába gyűjtve váltják be aztán készpénzért; de a magyarországi aranymosókról bizonyára még hazánkiai is keveset hallottak. A Dunából való aranymosás egészben véve ugyan nem nagyfontosságú, de egyes személyekre nézve mégis sokszor hasznos. A csicsói, nagy- és kis-keszi, s az érsek- és nagyléli szegény nép nemcsak a komáromi sziget mellékén, hanem a Dunának nagy lepadása alkalmával — kivált ősszel, — midőn már más munkát nem kapnak az egész Duna mentében, — a némai szigettől kezdve — aranyat szoktak mosni s azelőtt egy-egynek keresete ráment naponként egy ezüst huszusra; hanem az aranymosást mindamellert nehezebb munkának tartják az aratás- és kaszálásnál. Az aranymo-

sás körüli eljárás igen egyszerű: t. i. összekaparják az aranyszemeket tartalmazó dunai homokot, s azt részenként szállkás deszkák-ból készült nyitott vályukban kiterítik. Ezután [a homokra zsaj-tárral vagy kanalas lapáttal egymásután vizet töltögetnek, melynek a homokot a vályuból ki kell hordania s mint-hogy az aranyszemecskék a homokéinál nehezebbek, ezek a homok

eltávozta után is a vályu szállkás deszkafenekéhez tapadnak. Természetes, hogy aztán az így nyert aranyat is meg kell újra tisztítani.

Képtalány.

(Megfejtése a 11-dik számban lesz.)

— A 11-dik szám képtalányának értelme ez: „Hires páripa cigány kézre kerül.“

* (*Gr. Andrány Gyula*) miniszterelnök számára a budai királyi lakkal szemközt levő palotát rendezték be, hol ezelőtt Majláth volt főkancellár lakott. Ez felsőbb rendelet folytán történt, hogy ő Felsője Budapesten időzése alatt a miniszterelnök közvetlen közelben lehessen.

* (*A szobori országos pénzügyigazgatóság*) utasítást kapott felsőbb helyről, hogy f. hó 14-diktől a magyar pénzügyminiszterium rendeleteinek vesse alá magát.

— (*A magyar miniszterek*) most minden este értekezletet tartanak. Mind Pesten vannak, kivéven Fesetichet, ki már Bécsben, mint ő felsége személye körüli miniszter, elfoglalta hivatalos állomását, és Lónyait, ki szintén Bécsbe ment, hogy résztvegyen azon tanácskozási tanácsban, mely a Lajthán-tuli pénzügyminiszterium helyiségében a dohánymonopolium bérbeadása ügyében tartatott. Lónyai határozottan a bérbeadás ellen nyilatkozott a kijelenté, hogy ezt nem is terjesztheti a miniszteri tanács elé.

* (*Az új Dunapártra*) a magyar biztosító társulat is épít palotát, arra a helyre, hol az egykori hajóhid két kis vámszedő házacskája áll még most is. A városi tanács egy közelebbi határozata folytán a partra három emeletesnél magasb házakat nem lehet építeni.

* (*Pest polgármesterével*) a többi közt Nyári Pált is emlegetik.

* (*Egy szomorú végű párbajról*) irnak a bécsi lapok, mely állítólag Pesten a városligetben történt volna. A párbajozó két tanuló volt, kik egy hölgy miatt pisztolyra vivtak meg, s egyik közülök halva maradt. A fővárosban erről semmit sem tudnak, s minthogy a városliget sem oly félreeső hely, hogy ily dolgokra alkalmas volna, ez az egész hír nehezen való.

* (*Pesti szabómestert*) kit néhány hó előtt ő Felsője elleni merénylettel vádoltak, s a kiról akkor a lapok annyit irtak, minden vád alól fölmentették.

* (*Ő Felsője Budapestre*) Császárné ő Felsője gyöngékedése miatt ezuttal nem követhető, de a nyár egy részét remélhetőleg itt töltendő ismét. Császár ő Felsője megérkezése alkalmából a déli vaspályatársaság azt a célszerű intézkedést tette, hogy a vidékiek számára, kik Budapestet meglátogatják, három napra szóló jegyeket hocsátott ki leszállított áron.

* (*Mrs. Lloyd angol tőkepénzes*) az alkotmány visszaállításának hírére hazánkba jött s eltökélt szándéka, itt tetemes összeget nagyobb szerű iparvállalatokba fektetni. E célból beutazta Magyarország közén vidékeit, nevezetesen Pécsét és Oravicát, nemkülönbén a losonci vagyis magyar éjszaki vaspálya mentében is iparkodott magának gyártelepeknek alkalmas helyiségeket kiszemelni. Legközelebb Pécsből tért vissza, hol közén telepek megvételé iránt alkudozott, s mihelyest a pécsi kőszén vasút életbe lépése bizonyos leendő, azonnal ott is gyárakat s iparvállalatokat szándékozik elteremtetni. Skalnicsky építész urral is buzamosabban társalognak, tele az építkezési költségekre néve biztos adatokat kéri.

—v— (*Simon Flórent házassága ismert nevé*) jogi tekintélyünk neje, Simon-Hegedüs Zsófia e hó 9-dikén családja, s igen nagyszámu tisztelői fájdalomra elhunyt. Benne az édesanyák, művelt s a mellett szelid, szerény és igénytelen nők példányképét temették el.

* (*Bazencsyról*) az egykori erdélyi szolgabíróról, ki közelebb kapta meg a hazatérhetési engedélyt, irják Klagenfurtból: Az 1848-iki mozgalom után, melyben élénk és kiváló részt vett, halálra ítélt, nagy nehezen menekült meg a verpad elől Törökországon át Khinába. Kalandos emigráns életet élt mindaddig, míg a felső olaszországi s sicíliai eseményekben ismét alkalmat nyert a szabadság ügyéért működni. De ez alkalmal, nem tudjuk miként, ismét az osztrák kormány kezébe került, s városunkba internáltatott. *Görgeyről* ugyanonnan irják, hogy most Klagenfurt mellett Viktrinben, a Moro-féle posztógyárban van alkalmazva mint vegyész. S a vakmerő fővezér most azon veres posztót festi, melyből az osztrák tábornokok nadrágjaikat varratják. Rövid idő előtt még évenként tartott itt felolvasásokat a chemiából.

—v— (*István főhg nádor végrendeletéről*) hibásan irták a lapok, hogy abban az elhunyt magyarországi jótékony célokra majdnem egy milliót hagyott. Az elhunyt főherceg magyarországi hagyományai ezek: 500 ft a budai, 500 a pesti szegényeknek s 500 ft a pesti vakok intézetének.

—v— (*Mármaros hölgyei közelébb pompás albummal*) tisztelik meg Deák Ferencet. Az album selyem tábláján vert ezüstből a megye cimere díszlik, utána egy lapon borostyánkoszoru, melynek gyümölcssein Deák Ferencnek az országgyűlésen tett fáradozásainak határideje, a 60. évi számok láthatók, e címlap-irattal: „A haza nagy fiának Deák Ferencnek, honleányi emlékül és mély tisztelet jeléül Mármaros-megye hölgyei, 1867. évi febr. 22. napján;” az ezután következő lap Deák mellszobrának koronázását tünteti elő, hol a mellszobor állványán jól sikerülve látható Mán Józsefné, a főispán neje, ki a szobrot tartja. Várady Gabrielle k. a. — Várady képv. leánya, — ki azt koronázza, míg anyja az ünnepélyen elmerülve, Szilágyi Istvánné a borostyánt füzve állanak mellette, s Mihályi Péterné a nap eseményeit jegyzi. Mindez után 42 igen szép mármarosi tájkép következik. Az albumot Mán Józsefné vezetése alatt a Pesten lévő követek nejei fogják át-ujtani.

—v— (*Egy új magyar bárói család*) Eötvös József nétszemélynök, mint a Sz-István-rend kis keresztese, a f. hó 6-ról kelt legm. elhatározással, a rend szabályai értelmében, házasságbeli utódjával együtt díjmentesen bárói rangra emeltetett „sárvári” előnévvel.

* (*Magyar nyelvünk s irodalmunk*) egy buzgó tanulmányozóra akad Dozon A. philoppopolisi francia konzulban. Annysra megtanulta nyelvünket, hogy egy ott élő hazánkfiával nagyon folyékonyan társalog, s Petőfőtől már több költeményt fordított le francia nyelvre, irodalmunkat pedig folyvást figyelemmel kíséri. — Oppus Tivadar

pedig, kit a Kisfaludy-társaság az idén választott meg külső tagjául, b. Kemény Zsigmond „Zord idők” című történeti regényét fordította le németre; ez Zürichben közelebb fog megjelenni.

* (A kétfejű sasok) mart. 10-kére, midőn minden hivatalt a magyar miniszterium vett át, egész titokban leröpültek a hivatalok kapui felől, s most csak a pókhalók mutatják nyomaikat. A trafikok cimeirein, hol különben már az 1861 is megrikította számukat, bemázolták, vagy beragasztották. A fővárosban alig lehet máshol kétfejű sast látni, mint a Károly-kaszárnya faragott sasát, a postán és távirtdán. Valamelyik nap azonban ezek is le szállnak.

— (Egy pesti angol levelező kalandjáról) így ír Pompéry lapja: Vannak kellemetlenségek, melyek alól az ember akkor sincs fölmentve, ha oly hatalmas világlap levelezője, minő a „Daily Telegraph.” Ezt mr. Kingston urnak is alkalma volt tapasztalni, a ki jelenleg Pesten időz. Kingston ur ugyanis e napokban a gőzösön meglátogató a Bécsből hazafelé utazó belgrádi angol konsult. Igen mély beszélgetésbe merültek s egész angol phlegmával nem vették tudomásul, hogy a gőzös megindul. Csak akkor vették észre, midőn Pestet már jóval elhagyta. Felriadva, a kapitányhoz fordulnak. A kapitány vállat von; a gőz is oly hatalmas összeütkezése volt. A kapitány azonban szives, udvarias férfi volt, s így a gőz engedett. A „Daily Telegraph” levelezőjének kedveért megállítatá a gőzöst, s egy ladik Kingston urat a partra röpíté ki. Pest házsorának vége fehérlett a távolból s míg a fővárosba ért, hosszú s nem épen kellemes séta volt. De természetesen angol resignációval tette meg.

— (Mire készülnek a magyar menekültek?) Csernátony írja a többi közt Flórencából: Az alkotmányos integrális helyreállításunk ténye által talán elismerve lesz az is, hogy azoknak, kik azon 1848-ki törvények védelméért törvénytelen bírák által, törvényellenes ítélet áldozatai lettek, egy vagy más módon, nincs szükségük (kivált ha még élnek) semmi engedelemre, s még kevésbé bocsánatra, Magyarország szabad levegőjét szivni s elégedetten hunyniok el, ha nemzetünket élni, virulni látják utolsó percekben. Mit fognak tenni Vukovics, Percel, Ludvigh, Ujházi, Bethlen, Gergely, Irányi, Éber, Ihasz s mások, kik 1849 óta vannak künn? azt nem tudom. En részemről haza megyek, mihelyt hallani fogom, hogy Magyarországon a nemzet törvénye uralkodik, bár mivé tegye is aztán ezt a nemzeti, alkotmányosan képviselt akarat. Azon esetben a hazamenetelt olyan föléledt jognak fogom tekinteni, melynek gyakorlatához sem utlevél, sem semmiféle bolla nem kell.

* (A prágai „Politik”-nak Bécsből írják:) „Alig lehet leírni, mily kellemetlen hatást okozott a bécsi kormánykörökben a tény, hogy a budai generalkomando két rendelete közzététetett. Legyen a szerkesztőség meggyőződve, hogy a félhivatalos juristák már is kutatják a paragraphusokat, miként lehetne ezért a „Politik”-ot pörbe fogni.

— Mai számunkhon van mellékelve a „Heti Posta” felhívása s a „Heti Posta” mutatóvánszáma.

Hogy nem viszi ezt el szárazon, az bizonyos. Erősítük, hogy kötelezőleg fog a szerkesztőség felszólíttatni arra, hogy mondja meg, kitől kapta meg e rendelet szövegét?”

* (Vasuti statistika.) Az osztrák birodalom területén összesen 1087 mértföldnyi vaspálya van. E pályák 1865-ben összesen 93,701,614 forintot jövedelmeztek. A múlt évben az osztrák területen levő vaspályák jövedelme 106,796,688 ftra emelkedett. Azon pályák, melyek egészben vagy jó részben magyar területen futnak, mutatnak legnagyobb emelkedést. Így az államvasut a múlt évben 1,600,000 fttal vett be többet, mint a megelőző évben. A déli vaspálya múlt évi jövedelme 8 millióval haladja meg az 1865-diki bevételt. A tiszai vaspálya 1 millió többletet tüntet föl. A csehországi pályák bevétele tavaly — tudvalevő okokból — tetemesen apadt. A magyarországi pályák közül csak a pécs-mohácsi pálya mutat föl 6500 ftnyi apadást a megelőző évhez képest.

* (Cornelius Péter) a nagy német festész e hó 9-én meghalt Berlinben. Századának egyik legkitünőbb elméje volt. Született 1787. sept. 27-kén Düsseldorfban.

Szerkesztői üzenetek.

— Debrecenbe: Sz. T-nak. Magán választ csak néhány nap mulva küldhetünk.

— Pesten: Az elhagyott nő című románcban nincs orthographia. Egyéb kelléket még kevésbé találunk föl benne.

— Szigetvárra: M. F-nek. Ama híres hős arcképét köszönettel vettük, azonban óhajtanók életírását is, legalább főbb vonásaiban.

— Pesten: S. L-nak. A verselésben elég gördülékenységet találtunk, azonban a tárgy feldolgozása nem művészi.

— Egerbe: R. K-nak. „Hozzád;” valóságos merény, mely a Parnassust nyelvtani hibákkal és értelmetlenségekkel ostromolja.

— N.-Körösrre: L. x. i-nak. Átadtuk az illető rovat kezelőjének.

— Budára: S. K-nak. Nem ütök meg a mértékeket.

— Nápolyba: Ó. L-nak. Köszönjük mindkettőt. Az egyik politikai lapunkba került. A másikat közelebb — némi feldolgozás után — közlendjük. Esztergomban ismét tudakozódnunk fogunk.

— Kolozsvárra: Sz. G-nek. Köszönet. A mint tehetjük, irunk.

— Szamosújvárra; M. A-nak. Ez újabb küldemény is igen megörvendeztetett.

— Szabadkára: B. K-nak. A cikk jó volna, azonban irálya igen tökéletlen s helyesírása is nagyon sok igazítást követel.

— Kolozsvárt: Ó. A-nak. Olynemű dolgozatokkal, a melyeket ön most küldött be, szerkesztőségünk hosszú időre van ellátva s azért közlésüket meg nem ígérhetjük. Gr. Mikó Imre arc képe és életirata a „Hazánk” m. évi folyama 209-dik lapján jelent meg s épen e számban jön újra a miniszterek arc képcarnokában. Azon képeket, melyeket ön tovább emlit, egytől egyik szivesen fogadjuk, jó leírások kíséretében.

— Jász. A. Szentgyörgyre: B. K. népnevelőnek. Tisztán női lapba való s így olyanban kellene azt önnek közöltetnie.

A kiadó-hivatal üzenetei.

— Brailába: Cs. J. A „Zrinyi képet” a kir. postahivatal már jóideje átvette az ön számára; sziveskedjék ott reklamálni. A tavalyi 11. és 19. számokat kétszer küldtük meg s ahogyan még lehet, újra utnak indítjuk.

— „Hazánk s Külföld” és a „Heti Posta” előfizetési felhívása s a „Heti Posta” mutatóvánszáma.